

Intertextualita v zbierke Mily Haugovej *Rastlina za ohradou sna*
Runnová, Karolína

Katedra slovenského jazyka a literatúry, literárnovedná sekcia
Kekeliaková, Monika, Mgr., Phd.

Abstrakt

RUNNOVÁ, Karolína: Intertextualita v zbierke Mily Haugovej *Rastlina za ohradou sna* [Študentská vedecko-odborná činnosť]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra slovenského jazyka a literatúry. Školiteľ: Mgr. Monika Zumříková Kekeliaková, PhD. Nitra: FF UKF, 2021. Počet strán: 10.

Práca sa zameriava na identifikáciu, analýzu a interpretáciu intertextuálnych presahov v poézii Mily Haugovej, súčasnej slovenskej poetky, a to predovšetkým v zbierke *Rastlina za ohradou sna*. V zbierke sa objavujú známe príslovia, pranostiky, mená svetových prírodovedcov, maliarov či slovenských spisovateľov a ich prítomnosť výrazne ovplyvňuje percepciu básnického textu.

Kľúčové slová: Mila Haugová, intertextualita, interpretácia, poézia, komparácia

Úvod

Mile Haugovej, súčasnej slovenskej poetke a prekladateľke, vyšla v roku 2017 básnická zbierka s titulom *Rastlina za ohradou sna*. Minimalisticky ladený prebal knihy zobrazuje letiaceho vtáka, plody a listy stromu a vystihuje kompaktnosť, jednoduchosť a čistotu autorkinej tvorby. Haugovej básne ponúkajú čitateľovi jedinečný zážitok, a to aj vďaka mnohým intertextuálnym prepojeniam, ktoré v jednotlivých básňach spozoruje aj menej skúsený čitateľ, no pre ich interpretáciu a správne uchopenie je potrebná precízna práca s básnickým textom. V tejto práci sa primárne zameriame na Haugovej zbierku *Rastlina za ohradou sna*, no v súvislosti s opakujúcimi sa motívmi či inými nadväznosťami medzi jednotlivými básňami budeme pracovať aj s inými zbierkami.

Motívy v poézii Mily Haugovej sa často opakujú, sú umiestnené do rôznych situácií, jej básne medzi sebou komunikujú, navzájom sa dorozumievajú, obohacujú, akoby žili svojím vlastným životom a vsakovali do seba všetko to, čo k tvorbe inšpiruje samotnú autorku. Napriek „povytrhávaníu“ jednotlivých básní z rôznych zbierok nebadat' v tejto zbierke žiadnu neusporiadanosť – ani tematickú, ani časovú. Literárna vedkyňa Ivana Hostová vyzdvihuje v súvislosti s tvorbou Mily Haugovej takmer dokonalú kompaktnosť, ktorá je zachovaná aj v zbierke *Rastlina za ohradou sna*. Nenarúšajú ju ani mnohé intertextuálne presahy, ktoré sa už stali jedným z poznávacích znakov Haugovej poetiky. Autorka nadväzuje na známe príslovia či pranostiky, v jej básňach sa objavujú rôzni svetoznámi vedci, slovenskí umelci či osoby blízke samotnej Haugovej. Za zaujímavú považujeme aj nadväznosť poetiky M. Haugovej na ideológiu Trojitej bohyně, objavujúcu sa už v poetike americkej spisovateľky Sylvie Plathovej.

V rámci tejto práce sa tiež pokúsime objasniť paralely medzi tvorbou Mily Haugovej a jej silnou vášňou k minerálom, ktorá inšpirovala aj jej básne. Rovnaké verše, aké nachádzame v Haugovej zbierke *canti...amore* (2015), sa objavili už u Miroslava Válka, ktorého meno však Haugová vo svojej tvorbe explicitne nespomína. Naopak, meno Jána Ondruša, významného slovenského básnika a prekladateľa, sa vyskytuje v jednej z básní. Okrem toho nachádzame aj motivické či tematické súvislosti medzi tvorbou M. Haugovej a J. Ondruša. Vplyv na tvorbu slovenskej autorky malo aj vizuálne umenie, prekladová činnosť, respektíve znalosť cudzích jazykov a v neposlednom rade aj príroda, ktorou je Haugová obklopovaná celý svoj život.

INTERTEXTUALITA V ZBIERKE MILY HAUGOVEJ *RASTLINA ZA OHRADOU SNA*

Samotnou autorkou zostavená básnická zbierka *Rastlina za ohradou sna* (2017) obsahuje výber básní opisujúcich autentický vzťah medzi mužom a ženou, medzi matkou a dcérou a približuje vnútorný svet obyčajnej ženy, prahnúcej po láske a pochopení. Po debutovej zbierke (*Hrdzavá hlina*, 1980) pridržajúcej sa konvencii sa autorke podarilo vytvoriť si svoj vlastný, neustále sa kultivujúci jazyk, vďaka ktorému poetka reflektuje nielen erotickú (miestami až živočíšnu) lásku, ale aj autentický vzťah k prírode a všetkému živému naokolo či rozporuplnosť prameniaca z osobnej skúsenosti autorky.

Haugovej zaujatosť prírodou je zrejmá už na základe kresby na prebale zbierky a jej názvu a je prítomná takmer v každej básni. Menej sa prejavuje napríklad v introspektívne zameraných básňach, v ktorých sa lyrická subjektka sústreďí predovšetkým na analýzu vlastného bytia. Autorku zaiste vo významnej miere ovplyvnil aj život v Zajačej doline neďaleko Levíc a jej schopnosť vnímať okolitý svet všetkými zmyslami. Silná spojitosť M. Haugovej s prírodou sa prejavuje prostredníctvom odkazov na známe pranostiky, napríklad let lastovičiek v básni *Šťastie*, predpovedajúci zhoršenie počasia. Báseň začína opisom zimnej krajiny, doplneným metaforami založenými na senzúálnom vnímaní, napríklad gustatívna metafora *chuť vložiek*, prítomnosť auditívneho signálu prostredníctvom zvuku *zavýjania psa* či obraz zamrznutej rieky, dopĺňajúci celkový vzhlád zimnej krajiny. Predpoveď meniaceho sa počasia je prítomná aj v nasledujúcej strofe, a to prostredníctvom obrazu pavúkov vešajúcich „*september na babie letá*.“¹

V zbierke Mily Haugovej možno badať výrazné filozoficko-mytologické prepojenie so Sylviou Plathovou, americkou spisovateľkou.² Tvorbu S. Plathovej výrazne ovplyvnila koncepcia Roberta Gravesa, britského básnika, nazvaná ako Biela bohyňa (alebo Trojitá bohyňa), ktorá „v sebe akumuluje tri štádiá v živote ženy: Pannu, Matku a Starenu.“³ Táto „básnická mytológia“ priamo odkazuje na obrazy „mesiaca/luny, včely, hada, včelej kráľovnej“ a frekventovane využíva motív „premeny ženskej identity,“ ktorý sa v tvorbe S. Plathovej spája predovšetkým s procesom zabúdania, „smrťou fyzického tela a znovuzrozením,“⁴ ktorého výsledkom by mala byť očista vlastného ja. Motív premeny a snaha o znovuzrodenie sa takmer identicky prejavujú aj u M. Haugovej a vo vybranej zbierke nájdeme aj viditeľnú súvislosť s koncepciou Bielej bohyně.

Identita ženy - matky sa v zbierke *Rastlina za ohradou sna* prejavuje napríklad v autobiografickej básni venovanej dcére,⁵ ktorá je doplnená rokom 1977 a je akoby zamyslením sa matky nad generačným rozdielom medzi lyrickou subjektkou a jej dcérou, ktorá si podľa matky *len tak* chodí a vek mladého dievčaťa opisuje ako čas, ktorý ju *presahuje dĺžkou tieňa*, pričom tieň chápeme ako život matky a jeho dĺžka značí vek. V básni nachádzame aj priame opozitá zdôrazňujúce spomenuté rozdiely, a to *ráno* a *poludnie*, *áno* a *nie* a konfrontáciu tematických zložiek umocňuje aj použitie opozitných zámen *ja* a *ona*.

Žena ako matka a starena, akoby sumarizujúca svoj život, sa objavuje v prvej časti básne *Pradávná*. Už samotný názov označuje istý časový údaj. Predpona *pra-* využívaná

¹ HAUGOVÁ, M. 2017. *Rastlina za ohradou sna*. Bratislava: ETERNA Press, s.r.o., 2017. s. 13.

² Míla Haugová sa okrem vlastnej tvorby venovala aj prekladovej činnosti. V preklade M. Haugovej vyšli Plathovej zbierky *Luna a tis* (1989) a *Hrana* (2003).

³ HOSTOVÁ, I. 2013. *Haugovej Plathová, Plathovej Haugová. O prekladoch poézie Sylvie Plathovej*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013. s. 52.

⁴ Tamže.

⁵ Báseň venovaná dcére nemá názov, začína týmito veršami: „*Chodí si ako báseň / napísaná len tak / (lebo sa chcela)* (s. 7).“

predovšetkým na vyjadrenie významu veľmi starý, starodávny, veľmi dávny,⁶ doplnená adjektívom *dávna*, tento význam ešte umocňuje.⁷ Báseň približuje a rekapituluje život Alfy, ktorá sa v poézii Mily Haugovej vyskytuje opakovane a jej prítomnosť považujeme primárne za snahu lyrickej subjektky o návrat k počiatku, k telesnej čistote, no predstavuje tiež zaujatú ženským telom a akési živočíšne postavenie matky - bojovníčky. Postavu Alfy je možné vnímať aj v súvislosti s feministickým pohľadom na život ženy,⁸ ktorý sa objavoval aj u S. Plathovej, no v tomto prípade sa prikláňame k názoru I. Hostovej, ktorá aktivitu ženy v poézii oboch autoriek považuje skôr za snahu o emancipáciu ženského lyrického subjektu.⁹ Alfa sa však objavuje aj v názve zbierky M. Haugovej *Alfa Centauri* (1997). V tomto prípade sa naskytá aj možnosť astronomickej spojitosti, založenej na vzťahu medzi titulom zbierky a názvom hviezdy/hviezdnej sústavy. V prvej časti básne spomína Alfa na *pradávné smútky*, ktorých príčinou má byť druhá osoba, v básni explicitne prítomná prostredníctvom slovesa *BOLÍŠ*. Po verši pozostávajúcom z jediného slova prichádza konštatovanie: „*Som matka matky. / Som dcéra dcéry.*“¹⁰

Rola (budúcej) matky sa objavuje aj v piatej časti básne *Pradávná*, a to cez akt hladkania vlastného brucha v skrčenej polohe, čakajúc na manžela prichádzajúceho až nad ráno. Allison Wilkinsová¹¹ v súvislosti s koncepciou Trojitej bohyně v tvorbe S. Plathovej uvádza, že rola matky sa nevzťahuje primárne na vzťah matka - dcéra. Prejavuje sa aj v iných vrstvách textu, napríklad vo význame matka zem, podobne ako u Haugovej v procese sledovania čistej, nepoškvrnenej prírody, v zobrazení moci vetra, vody či piesku. Vzťah medzi generáciami žien spojených pokrvným putom je načrtnutý aj na začiatku tejto zbierky, a to vo venovaní určenom pre „*dcéru Elvíru a jej dcéry Aimeé a Sandru.*“¹² Báseň priamo odráža rodinné väzby autorky, keďže v prípade Elvíry ide o Haugovej dcéru, Aimeé a Sandra sú mená jej dvoch vnučiek.

V súvislosti s intertextualitou v zbierke *Rastlina za ohradou sna* možno badať vplyv vizuálneho umenia na poetiku M. Haugovej. Ako uvádza I. Hostová,¹³ vplyv vizuálneho umenia sa v poézii Mily Haugovej prejavil napríklad v zbierke *Čisté dni* (1990), ktorú ilustroval jej dlhoročný partner Peter Ondreička. Pri tvorbe zbierky *Čisté dni* sa Haugová inšpirovala práve maľbami P. Ondreičku a odkazy na vizuálne umenie pozorujeme aj v zbierke *Rastlina za ohradou sna*. V básni *Alfa si pomyslí* nachádzame prítomnosť „*okrúhlych pascí Boschovho sna,*“¹⁴ do ktorých lyrická subjektka padá. Spomenuté pasce preto predstavujú pokušenie. Nachádzame tu možnú súvislosť s maľbou Hieronyma Boscha zobrazujúcou sedem smrteľných hriechov a štyri posledné veci, teda nebo, peklo, smrť a očistec. Uprostred maľby je vo veľkom kruhu zobrazených sedem smrteľných hriechov, ktoré sú usporiadané v smere hodinových ručičiek a okolo stredového kruhu sú rozmiestnené štyri menšie. Padnutie do okrúhlych pascí

⁶ Krátky slovník slovenského jazyka. 2003. Bratislava: VEDA, 2003. 945 s.

⁷ Substantívum vytvorené pomocou predpony *-pra* sa objavuje aj v básni *Kameň*, a to v zobrazení *hlbokých pra-tiel*, ktoré sú už *dávno rozhodnuté*. Aj v tomto prípade predstavuje predpona *-pra* zrelosť, tentokrát zrelosť tiel a mohla by nepriamo súvisieť s vekom lyrickej subjektky.

⁸ V básni *Záhrada I* lyrická subjektka považuje samu seba za *zvíera*, ktoré žije v jaskyni *osamote* a bez *druha*, pričom sa stará o svoje *mladé* (s. 52).

⁹ HOSTOVÁ, I. 2015. *Mila Haugová*. [online]. 2015. [cit. 2021-02-21]. Dostupné na: <<https://www.litcentrum.sk/autor/mila-haugova/komplexna-charakteristika-tvorby>>.

¹⁰ HAUGOVÁ, M. 2017. *Rastlina za ohradou sna*. Bratislava: ETERNA Press, s.r.o. 2017. s. 44.

¹¹ WILKINS, A. 2010. Through the Beautiful Red: The Use of the Color Red as the Triple-Goddess in Sylvia Plath's Ariel. In *Plath Profiles*, 2010, č. 3, s. 74-89.

¹² HAUGOVÁ, M. 2017. *Rastlina za ohradou sna*. Bratislava: ETERNA Press, s.r.o. 2017. s. 4.

¹³ HOSTOVÁ, I. 2013. *Haugovej Plathová, Plathovej Haugová. O prekladoch poézie Sylvie Plathovej*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013. s. 66.

¹⁴ HAUGOVÁ, M. 2017. *Rastlina za ohradou sna*. Bratislava: ETERNA Press, s.r.o. 2017. s. 63.

vyústi v tejto básni do *vyhnaní* (dôsledok spáchania hriechu) a *narodenia ja*,¹⁵ opäť je teda prítomná zacyklenosť lyrickej subjektky a snaha o návrat k prapočiatku.

Prepojenie v rámci zbierky *Rastlina za ohradou sna* nachádzame aj v dvoch konkrétnych básňach, ktoré sa okrem názvov zhodujú aj v motívoch. V básni *Dáma s jednorožcom*¹⁶ lyrická subjektka pochybuje o tom, či je vo svojom tele, akoby zápasila s vlastnou podobou a odmietala zmeniť svoju identitu - vsugeruje láske svoju tvár a (akoby nechcene) prijíma *podobu vytušeného* a v závere básne konštatuje, že je *navždy iná*. V básni sa explicitne spomína iba časť tela jednorožca, konkrétne hlava, ktorá sa nachádza v lone. Bipolarita prameniaca z vnútornej rozpoltenosti lyrického subjektu, motívy časti tela, pohyby do kruhu, kladenie otázok sebe samému, dvojtvary, pocit „nepohodlnosti“ lyrického subjektu vo vlastnom tele (akoby neustále nosil masku) a prijímanie cudzej podoby v obzvlášť výraznej miere nachádzame aj v poézii Jána Ondruša, a to napríklad v zbierke *Posunok s kvetom* (1968), konkrétne v básni *Pohár cez pretrhnutie kože „na mieste úsmevu“* (u Haugovej je to „*pokožka stiahnutá zubami*,“). Ďalšou podobnou črtou sú špecifické výrazy súvisiace s rozpoltenosťou lyrického subjektu, u Ondruša je to explicitná prítomnosť dvojníka (napríklad báseň *Prehĺtanie vlasu* zo zbierky *Posunok s kvetom*), u Haugovej sa bipolarita lyrického subjektu prejavuje prostredníctvom slov s predponou *dvoj-* (napríklad *dvojtvár* či *dvojkruh*) alebo cez špecifické morfológicko-sémantické postupy stupňujúce tenziu vyvolanú psychickým rozpolžením lyrického subjektu (*roz-delíš*). V básni M. Haugovej *Obrazy - masky* je prítomný rozpoltený subjekt, ktorého dve telá akoby stáli oproti sebe, medzi dve tváre je vložené *neutešiteľné oko*, no nachádzame tu aj iné časti tela - chrbát a lono. Aj v prípade J. Ondruša badáme istú zacyklenosť v sebaanalýze lyrického subjektu, a to napríklad v básni *Letný dážď* (*Posunok s kvetom*), kde lyrický subjekt obracia oproti sebe dve zrkadlá, ktoré sa otočia chrbtom k sebe. Nemenej signifikantnými sú motívy vajca či kameňa, objavujúce sa u oboch autorov - u Haugovej je to *hadie vajce* (báseň *Telo sna*) uložené *hlboko v zemi*, u Ondruša je vajce *nehlučné* (báseň *Žltým okom*, zb. *Mužské korenie*, 1972). U Haugovej možno motív vajca v súvislosti s motívmi tela, milovania, dotykov a lásky chápať i v erotickom zmysle - plní funkciu schránky, niečo ukrýva. U Ondruša ide o *nehlučné vajce*, v ktorom lyrický subjekt prebýva, celé ho zaplňa svojou existenciou,¹⁷ teda aj v tomto prípade predstavuje vajce predmet ukrývajúci istú formu existencie, či už ľudskej alebo zvieracej. Explicitnú prítomnosť Jána Ondruša v tvorbe M. Haugovej nájdeme v zbierke *Možná neha* (1984) v týchto veršoch: „*Pravá ruka sa pohne tam, / kam by sa mala pohnúť ľavá / a naopak (tak trochu tuším Ján Ondruš, / ako je to s tým pravým a ľavým uškom na fotografii)*“.¹⁸

Báseň *S jednorožcom* (v názve tejto básne absentuje substantívum *dáma*) je orámcovaná veršami začínajúcimi aj končiacimi tromi bodkami. Úsečné frázy uzatvárajúce túto báseň zintenzívňujú silnú emóciu prameniacu z nemožnosti vymaniť vodu spod asfaltovej cesty. V oboch básňach sa výrazne prejavuje už spomenutý motív tváre, avšak v básni *S jednorožcom* ide o tvár milovanej osoby. Prvotná interpretácia by mohla prepojiť túto tvár s osobou muža, no akt pletenia hniezda, ktoré je spletené dovnútra a je *pomaly hotové*, odkazuje na tehotenstvo lyrickej subjektky. Asfaltová cesta, pod ktorou sa tlačí voda a lyrická subjektka ju chce dostať von, túto verziu potvrdzujú. V zobrazení zraniteľnosti ženského tela a jeho akoby ľahkej

¹⁵ Tamže.

¹⁶ Rovnomenná zbierka *Dáma s jednorožcom*, pomenovaná podľa „zbierky tapisérií v Cluny,“ ktorú autorka považuje za „nádhernú poctu ženstvu“ (*Archívy priestorov*, 2018).

¹⁷ Báseň J. Ondruša *Žltým okom* (*Mužské korenie*, 1972) predstavuje ponor lyrického subjektu do seba, o čom svedčia aj substantíva využité v tejto básni: *samobytie, samozrak, samohlas, samoústa, sebatvár, sebažial, sebasrdce, sebaslza, seabvráska, sebaspravodlivosť, sebasúd, sebasekera, sebaklát*, atď. (2011, s. 238). Aj v prípade špecifických morfológických postupov sa teda naskytá spojitosť medzi Haugovou a Ondrušom.

¹⁸ HAUGOVÁ, M. 1984. *Možná neha*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984. 92 s.

prístupnosti znovu nachádzame podobnosť s poetikou Sylvie Plathovej. Ivana Hostová vo svojej interpretácii zameranej na komparáciu poetiky S. Plathovej a M. Haugovej približuje postoj K. M. Lantovej, že telo ženy je u oboch poetiek zobrazené ako „zraniteľné v tom, že je sexuálne prístupné, pripúšťajúce penetráciu, zneužitie, znásilnenie, tehotenstvo.“¹⁹ Motív tehotenstva a matky ako nositeľky plodu je prítomný aj v básni *Pradávná: „Alfa stále bdie; v posvätnnej / jaskyni stráži / oheň“* a vyvíjajúci sa plod v lone Alfy je dôsledkom niečoho zlého, z ktorého začalo vznikáť zlé.²⁰

V poetike M. Haugovej je markantná prítomnosť rôznych minerálov. Kameň predstavuje predmet, ktorý v mnohých prípadoch akoby potreboval „zahriatie“, (napríklad v zime ho zohrievajú lišajníky), v básni *Obrazy - masky* predstavuje lono z kameňa kontrast k nežnému lonu a kameň tiež symbolizuje tvrdosť (napr. v spojení s tvrdosťou vetra či steny), často je doplnený atribútom *ťažký* alebo *chladný*. V súvislosti s motívom kameňa a špecifickým atribútom dopĺňajúcim jeho vzhľad je možný vplyv prekladateľskej činnosti M. Haugovej, v rámci ktorej sa venovala aj básňam Paula Celana, vlastným menom Paula Antschela, nemeckého povojnového básnika. V poetike P. Celana sa motív kameňa objavuje obzvlášť frekventovane (viď štúdiu Jamesa K. Lyona z roku 1974 *Paul Celan's Language of Stone: The Geology of the Poetic Landscape*) a rovnako ako M. Haugová, aj Paul Celan mnohokrát opisuje kamene ako predmety schopné prežívať ľudské pocity. Opačný význam, funkciu akéhosi mierneho či zmierňujúceho elementu zastupuje u Haugovej prítomnosť diamantov, ktoré počas zimy *sršia* spod kopýt sŕn (v úvodnej básni zbierky *Rastlina za ohradou sna*). Piesok predstavuje v jednotlivých básňach mäkkosť, no zároveň aj niečo prchavé, ľahko pomínuteľné (napr. v básni *Výmena vôní* na ňom kľáčia súhvezdia) alebo akýsi ľudský rozmar (*Alfa si pomyslí piesok v hrsti.*) Ďalej sa objavuje achát, minerál premenlivých farieb, napríklad červený, zelený, modrý, prípadne priehľadný alebo, naopak, nepriehľadný. Jeho štruktúra pozostáva z viacerých vrstiev. V druhej časti básne *Dáma s jednorozcom* je achát prítomný v spojení *achátová vrstva* (súvislosť s textúrou tohto minerálu) a chromatizmus sa prejavuje cez prítomnosť červenej a modrej farby. V tomto prípade ide o geologický motív, pri ktorom autorka zakomponovala vlastnosti tohto minerálu priamo do výstavby a tematickej náplne básne.

V básni *mapa: noc rarum* zo zbierky *canti...amore* (2015)²¹ výrazne prevláda chromatizmus, explicitne sa v nej spomína biela a modrobiela farba, posledný verš tvoria názvy štyroch minerálov, oddelené dvojbodkou (*kremeň: topás: korund: diamant*) a okrem nich sa v básni vyskytuje aj opál. Naskytá sa tu preto sémantická spojitosť s Mohsovou stupnicou tvrdosti, ktorá uvádza tvrdosť desiatich minerálov, pričom na siedmom mieste stupnice sa nachádza kremeň, za ním minerály topás, korund a diamant ako najtvrdší z nich. Haugovej zaujatosť minerálmi opisuje aj samotná autorka v príspevku s názvom *Prísna krása*,²² v ktorom spomína na „gymnázium v L.“ Vo vitrínach na chodbách sa „ligotali minerály, kamene, žiarili v nich

¹⁹ HOSTOVÁ, I. 2013. *Haugovej Plathová, Plathovej Haugová. O prekladoch poézie Sylvie Plathovej*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013. s. 50.

²⁰ HAUGOVÁ, M. 2017. *Rastlina za ohradou sna*. Bratislava: ETERNA Press, s.r.o. 2017. s. 48.

²¹ Rozsahovo útlá báseň *canti amore* zaradená do zbierky *Rastlina za ohradou sna* priamo odkazuje na Haugovej zbierku *canti...amore*. Výrazným motívom básne je proces dýchania, v tomto prípade dýchanie „splasneného zvieraťa“ ukryté „v dutine stromu.“ Kým v názve zbierky oddeľujú slová *canti* a *amore* tri bodky, v rovnomennej básni absentujú, slová oddeľuje iba medzera. Haugová využíva eliptické spojenia akoby nekontrolovateľného prúdu myšlienok v zbierke *Rastlina za ohradou sna* veľmi frekventovane, často na ne nadväzujú spontánne výpovede lyrickej subjektivity. M. Haugová takto poukazuje na špecifickú reč, skonkrétňuje abstraktnú predstavu o systéme samohlások, pohráva sa s percepciou čitateľa a s modernými technikami verša.

²² HAUGOVÁ, M. 2013. *Prísna krása*. In: *Kabinet* [online]. 2013. [cit. 2021-03-01]. Dostupné na: <<https://www.casopiskabinet.sk/2020/11/prisna-krasa>>.

čiasťočky sl'udy, matne sa pred nami vynárali žula, rula, granit, metamorfované horniny, bazalt (...) Zbierky hornín (...) boli označené menom, hustotou, stupnicou tvrdosti - topás, korund, diamant.“ Za pozoruhodnú považujeme prítomnosť rovnakých minerálov v básni M. Válka *Zakázaná láska*, ktorá je rozdelená na dve časti. V prvej časti básne nachádzame minerály zoradené rovnako ako u Haugovej, teda podľa stupňa tvrdosti. V rámci tejto básne ich možno vnímať ako nástroj stupňovania tvrdosti (v prenesenom zmysle slova), a to v erotickom zmysle, keďže v súvislosti so zakázanou láskou je tu prítomný opis tvrdenia (domnievame sa, že ide o pohlavný úd), ktorý je *hrubý* a túži sa *ukryť pod jazyk*.

*Zakázaná láska,
ťažká letná zástava,
noc, keď hustnú cukry,
smaragd tráv.
Pod jazyk ma ukry,
budem k tebe rubín,
topás,
korund,
diamant
a ešte k tomu hrubý.
Lebo ty si ku mne láskavá.*

Z uvedených veršov je zrejmé typologické prepojenie medzi básňami M. Haugovej a M. Válka, založené na prítomnosti trojice rovnakých minerálov. K zámene došlo iba v prípade prvého z nich (u Haugovej je to kremeň, u Válka rubín). V druhej časti Váľkovej básne *Zakázaná láska* sú prítomné zoomorfizačné prvky, vyskytuje sa tu pes, doplnený atribútom *čierny* (čierna farba súvisí s negatívnym ladením celej tejto strofy) a čierna líška. V básni M. Haugovej *Blíženci* predstavujú práve líška a pes blížencov z názvu básne. Obaja sa nachádzajú vo vnútri lyrickej subjektivity, spia priamo v nej a dochádza k súpereniu medzi nevernosťou, ktorú predstavuje líška, a vernosťou, ktorou disponuje pes. „*Bezhraničná vernosť*“ psa sa objavuje v básni M. Válka *Slovo*: „*Ach, ako ťažko číta sa v tej mape! / Aj bezhraničnú vernosť videl som tam. Psiu.*“²³ Haugová však, na rozdiel od Válka, nevyčlenila každý z minerálov do samostatného verša, spojila ich do jedného, čím sa atmosféra v básni ešte zintenzívnila. Okrem minerálov dotvára atmosféru tejto básne aj explicitná prítomnosť ďalších farieb a kontrast medzi nimi taktiež umocňuje tenziu plynúcu z Haugovej veršov. Implicitne, prostredníctvom *zárezov rán*, je v básni prítomná červená farba (rezy či rany sa v súvislosti s červenou farbou frekventovane vyskytujú aj u J. Ondruša, súvisia so sebapoškodzovaním lyrickeho subjektu či minimálne s premýšľaním o ňom). V porovnaní s farbou krvi pôsobí kontrastne biela farba. Jej nositeľom sú v tejto básni *okná, voda, steny kostí* či *nože*. Špecifický, v istom zmysle prekvapivý moment z hľadiska chromatizmu predstavujú v tejto básni *modrobielie hortenzie*. Kým vo Váľkovej básni bol jednoznačne prítomný ženský subjekt, u Haugovej ide skôr o introspekciu, o pozorovanie a uvažovanie nad snami ženského lyrickeho subjektu a jej telom (podobne ako u J. Ondruša).

V básni *Keby som bola Carl Linné* nachádzame priamu spojitosť s odborným zameraním švédskeho prírodovedca. Zaoberal sa skúmaním či porovnávaním rastlín a živočíchov a ako prvému sa mu podarilo zaviesť ich pomenovanie rodovým aj druhovým menom. V básni M. Haugovej sú vymenované tri mená rastlín, konkrétne *Lolium perenne* - mätonoh trváci, *Lolium multiflorum* - mätonoh mnohokvetý, často zamieňaný práve s mätonohom trváci, pestovaný aj ako okrasná tráva a *Hedera helix*, teda brečtan popínavý. Práve adjektíva *mnohokvetý* a *trváci* sú explicitne prítomné vo štvrtom verši. Z prvého verša tejto básne, v ktorom je prítomné

²³ MIKULA, V. 2005. *Básnické dielo – Miroslav Válek*. Bratislava: Kalligram, 2005. s. 122.

sloveso *byť* v tretej osobe jednotného čísla, označujúce muža, ide zrejme o pomenovanie mužských vlastností prostredníctvom mien rôznych rastlín. Podmieňovací spôsob slovesa *byť* z prvého verša sa v desiatom verši mení na sloveso v prítomnom čase, teda *si*. Kým prvá časť básne (prvých deväť veršov) bola práve hypotetickým uvažovaním o pomenovaní muža, keby ho lyrická subjektka mohla pomenovať menami rastlín, druhá časť opisuje skutočné vlastnosti muža. Žena však chce byť verná jeho *jednoduchej dvojmennosti*,²⁴ teda si vzápätí uvedomuje nepotrebnosť latinských pomenovaní pre vystihnúť krásy muža. Posledné dva verše sú dôkazom jej náklonnosti k neznámemu mužovi: „*Si: kruto nežný, krehko krásny. / Krv. Sperma.*“²⁵

Latinské názvy sa v tvorbe M. Haugovej nevyskytujú iba ojedinele. Autorkina reálna i abstraktná záhrada je plná rastlín a živočíchov, ktorých mená akoby chcela obzvlášť zdôrazniť, aby popri ostatných slovách v jej básňach nezostali nepovšimnuté. Haugovej zbierka *Cetonia aurata* (2013) dostala názov podľa chrobáka zlatoňa obyčajného a, ako zdôrazňuje i Matúš Mikšík (2014), obsahuje aj niekoľko básní s názvom latinských rastlín a zvierat (*Sorbus aria* alebo *Cydonia oblonga*).

---

²⁴ HAUGOVÁ, M. 2017. *Rastlina za ohradou sna*. Bratislava: ETERNA Press, s.r.o. 2017. s. 20.

²⁵ Tamže.

ZÁVER

V zbierke Mily Haugovej *Rastlina za ohradou sna* sú prítomné rôzne intertextuálne presahy. V básňach spozoruje pozorný čitateľ prítomnosť známych slovenských prísloví či pranostík, ktoré sme sa v rámci básnického textu snažili interpretovať, a to predovšetkým v súvislosti s autorkinou láskou k prírode. Filozoficko-mytologickú nadväznosť na poetiku Sylvie Plathovej, americkej poetky, resp. uplatnenie koncepcie Trojitej bohyně sme sa snažili dokázať prostredníctvom konkrétnych ukážok zo zbierky *Rastlina za ohradou sna*, a to na základe prítomnosti ženy, ktorá v básňach M. Haugovej prechádza rôznymi štádiami, a teda sa naskytá priama súvislosť medzi poetikou M. Haugovej a S. Plathovej, pričom naše postrehy sa opierali predovšetkým o štúdiu Ivany Hostovej z roku 2013.

Za obzvlášť nevšedný spôsob nadväznosti na iný básnický text považujeme explicitnú prítomnosť veršov M. Válka, a to v básni *mapa: noc rarum* zo zbierky *canti...amore*. Pokúsili sme sa poukázať na nápadnú podobnosť dvoch básní a paralely medzi týmito básňami sme sa snažili dôkladne interpretovať. Okrem Miroslava Válka sa v zbierke *Rastlina za ohradou sna* objavuje aj nadväznosť na ďalšieho slovenského básnika - Jána Ondruša, a to explicitne prostredníctvom uvedenia mena tohto autora v Haugovej zbierke *Možná neha* (1984), no tiež implicitne cez využitie podobných motívov a symbolov, ktoré sa objavujú aj v pochmúrnej a introspektívnej ladenej zbierke J. Ondruša *Posunok s kvetom* (1968). Podobnú atmosféru sa M. Haugovej podarilo vytvoriť práve vďaka využitiu špecifických „ondrušovských“ motívov.

Pokúsili sme sa „odhaliť“ rôzne intertextuálne presahy dominujúce v zbierke *Rastlina za ohradou sna*, aby sme tak poukázali na ich vplyv na celkovú percepciu básnického textu, vyzdvihujúc pri tom myšlienku, že každý náznak nadväznosti Haugovej básní na iných autorov, maliarov, pranostiky, prírodovedcov či využitie latinských mien živočíchov a rastlín má svoj hlbší zmysel a v texte v žiadnom prípade nezohráva zanedbateľnú či banálnu rolu.

Použitá literatúra

- HAUGOVÁ, M. *Archívy priestorov*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2018. 208 s. ISBN 978-80-8119-117-6.
- HAUGOVÁ, M. *canti...amore*. Bratislava : Artforum, 2015. 112 s. ISBN 9788081501081.
- HAUGOVÁ, M. *Čisté dni*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1990. 72 s. ISBN 80-221-0060-9.
- HAUGOVÁ, M. *Dáma s jednorožcom*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1995. 100 s. ISBN 80-220-0614-9.
- HAUGOVÁ, M. *Miznutie anjelov*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 2008. 104 s. ISBN 978-80-220-1468-7
- HAUGOVÁ, M. *Možná neha*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1984. 92 s.
- HAUGOVÁ, M. Prísna krása. In: *Kabinet* [online]. 2013. [cit. 2021-03-01]. Dostupné na: <<https://www.casopiskabinet.sk/2020/11/prisna-krasa>>.
- HAUGOVÁ, M. *Rastlina za ohradou sna*. Bratislava : ETERNA Press, s.r.o. 2017. 100 s. ISBN 978-80-969259-8-8.
- HOSTOVÁ, I. *Haugovej Plathová, Plathovej Haugová. O prekladoch poézie Sylvie Plathovej*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2013. 108 s. ISBN 978-80-555-0991-4.
- HOSTOVÁ, I. *Mila Haugová*. [online]. 2015. [cit. 2021-02-21]. Dostupné na: <<https://www.litcentrum.sk/autor/mila-haugova/komplexna-charakteristika-tvorby>>.
- MIKŠÍK, M. 2014. *Cetonia aurata - Mila Haugová*. In: *Knižná revue*. [online]. 2014. [cit. 2021-02-22]. Dostupné na: <<https://www.litcentrum.sk/recenzia/cetonia-aurata-mila-haugova>>.
- MIKULA, V. *Básnické dielo – Miroslav Válek*. Bratislava : Kalligram, 2005. 568 s. ISBN 8071497959.
- ONDRUŠ, J. *Básnické dielo - Ján Ondruš*. Bratislava : Kalligram, 2011. 592 s. ISBN 8081015191.
- ONDRUŠ, J. *Posunok s kvetom*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1968. 88 s.
- PLATH, S. *The Collected Poems*. Ed. Ted Hughes. New York : Harper & Row, publishers, 1981. 351 s. ISBN 0-06-090900-5.
- SILVER, L. *Hieronymus Bosch*. New York : Abbeville Press, 2006. 424 s. 978-0789209016
- WILKINS, A. Through the Beautiful Red: The Use of the Color Red as the Triple-Goddess in Sylvia Plath's Ariel. In: *Plath Profiles*, 2010, č. 3, s. 74-89. ISSN 2155-8175.

Prílohy

Šťastie

V povetrí cítim sneh,
chut' vločiek,
zavýjanie psa.
Bukové drevo horí najdlhšie;
Rieka nám zamrzla.

Aj lúka vonia snehom,
ja, ty, strom
a hora z bielej vaty,
spod kopýt bezrohých srncov
už sršia diamanty.

A bližšie je už len dych
a lastovičí nízky let,
uchopenie krásy
a povel na odlet.

Je koniec augusta,
labute letia.
Pavúky vešajú
september
na babie letá.
(1975)

Obrazy - masky

Medzi sebou a sebou,
medzi tvárou tu
a tvárou tam,
v úzkom priestore sna,
medzi telom a smrťou,
bdie anima mia –
nečakane, navždy, neodvratne.
Tieň ohňa, na ktorý striehne tma,
dych neviditeľnej čriedy,
zakopané kosti sna, medzi deltou chrbta a chrbta,
medzi lonom z kameňa
a lonom nežným,
medzi teba a mňa položené
neutešiteľné oko

canti amore

lebo to zabudnuté všetko zničí
splášené zviera v dutine stromu
so zadržaným dychom...
nadýchnuť sa
teraz?

14. jún 2014

KEBY SOM BOLA CARL LINNÉ,

Bol by si:

Lolium perenne,

Lolium multiflorum,

Hedera helix.

Mnohokvetý, trváci

A ešte neviem aký.

Mal by si iné krásne, zvučné mená.

Chcem byť jeho jednoduchej dvojmennosti
verná.

Si: kruto nežný, krehko krásny.

Krv. Sperma

DÁMA S JEDNOROŽCOM

1

Som vo svojom hlase?

Hovorím čo je najtesnejšie

v mojej krvi? Vsugerujem láske
svoju tvár, aby si ma v nej uvidel.

Obraciam sa zraniteľnejším.

Mám ísť ešte ďalej? Prísť za tebou
do života, pred narodením? Skloniť sa,
počúvať (prečo sa bojíš, prečo mám strach?.)

Prijat' podobu vytušeného:

vrstvenie dychu, jazykom

v obojstrannej tme. Vytrhnutá z času
v beztieňovom bytí, hlava jednorožca
v lone (keď vysmädne, oblizuje slzy snov).

si navždy iná, budeš sa starať
o rozdielne (nevidím, nepočujem).

2

Predticho, achátová vrstva

v beztieňovom bytí (zostrstnatenie),

dotýkanie, obojstrannosť tmy...

červená: trhliny vo vetre,

modrá: mreža úst.

Rozrastanie. Zatajený

dych slova.

ALFA SI POMYSLÍ

Alfa si pomyslí piesok v hrsti,

kameň ohlodaný na kosť,

suché jazerá:

v hrdle zaviazaná tma,

snívanie o inej záhrade? Chodím stále

v kruhu v tieni ohňa,

hovorí si: kruh nevytrhneš,

neodhodíš, je bez dna,

za ním priestor vyseknutý snom,
klíčenie pohlaví, zaklínanie,
padanie do okrúhlych pascí
Boschovho sna, vyhnanie,
narodenie ja.
Vidí sa: nahá živá (kým ju milujú),
tvár, krídla (vypočúvaná
zrkadlom: pokusné zviera seba),
kráča k oku, ktoré ju opustilo,
aby sa mohla uvidieť.

PRADÁVNA

1

Som Alfa.
V pradávnych smútkoch
sa kúpe moje telo,
zranené hviezdy odchádzajú,
spánok len posledným
článkom prsta pohladká
moju tvár; obrazy bez myšlienok,
myšlienky bez obrazov.
BOLÍŠ.
Som matka matky.
Som dcéra dcéry.
Spomienka na spomienku,
o ktorej nevieme.

2

V tesnej maske ženy;
umoriť sa, umúčiť sa, umrieť, umúdiť sa.

3

Okrídlené oko neodvratne patrí mužovi?

4

Ako sa zbaviť svojho
peria ženy?
Odrhnúť si krídla?
Bezvýhradne veriť?
Zošalieť dotýkaním.
Stratiť sa v nekonečne,
byť kľúčom všetkých dverí,
- zavrieť sa ako orchidey?
(...)

11

Jediná útecha žien
je sen.

12

Tvár muža. Zranená.

Zraňujúca. Pamäť.
Suché šialenstvo. Visí
na slučke slov. „Aká vina?“
Domov bez strechy. Ó tvár muža,
do ktorej sa vrýva svetlo, skláňa sa do násilného sna -
plače, zbiera chladné kamene.
Na chvíľu sa zohrejú a rozžiaria.
Nadlho si zachováme to teplo.

Báseň venovaná dcére (bez názvu)
Chodí si ako báseň
napísaná len tak
(lebo sa chcela).

Oživený rytmus tela,
Čas, ktorý ma presahuje
dĺžkou môjho tieňa.

Ona ráno,
ja už poludnie;
ona áno,
ja už troch nie.

Blíženci
Blíženci vo mne spia:
Nevernosť líšky
Vernosť psia.
Ustúpiť nechcú, ani jedna
nechce byť predposledná.

S JEDNOROŽCOM

...nie som teraz o nič staršia ako som bola vždy...
v zrkadle spí pohyblivý detail tváre; neopätovaný sen
napriek kruhu jasný smer pohybu k sebe; oko odloží
všetky farby a sústredí sa na jednu; dozrieva podoba
milovanej tváre; hniezdo spletené dovnútra je pomaly
hotové; blízko ruka s ramenom svetla; čakanie na hlas
zo spánku; ruka priľnutá k pletivám pokožky; s tebou
by stálo za to zomrieť;

... voda pod asfaltovou cestou; chcem ju dostať von...
zoznamy strachov... miznúce jazyky sveta...

Báseň bez názvu zo zb. *canti...amore* (komparovaná s b. *Zakázaná láska*)
mapa: noc rarum keltské
písmo do zárezov rán
ráno sa mi sníva biela voda
celá záhrada zaplavená: biele okná
zrkadliace sa v bielej vode opáľové
svetlo na modrobielych hortenziách

na jazyku vápno bielych stien kostí:
biele nože:
kremeň: topás: korund: diamant

TELO SNA

Hviezdy vyrastajú zo zeme.
Z hustej a lepkavej tmy
ostrý hlas prikazuje: pod!
Tu spadne meteor,
dlho dohára čiara
a sype do tmy svetlo.

Objaví telo sna:
miesto, kde nič nerastie,
sadrový odliatok chrbta,
hadie vajce hlboko v zemi,
milovanie bez dotyku,
lásku
a jej zvieraco zúfalé oko Kyklopa.

Študentská vedecká odborná činnosť (ŠVOČ)

ŠVOČ ponúka študentom vysokých škôl možnosť vypracovať odborné práce na témy súvisiace s oblasťou štúdia. Práca bola zaradená medzi víťazné a najlepšie práce v jednotlivých sekciách súťaže Študentská vedecká odborná a umelecká činnosť (ŠVOUČ) za rok 2021 na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Všetky ocenené a publikované práce v časopise Prohuman za rok 2021 nájdete tu: <https://www.prohuman.sk/category/typ-prispevku/the-best-of-svoc-2021>

Kontaktné informácie

UNIVERZITA
KONŠTANTÍNA
FILOZOFA **FILOZOFICKÁ**
V NITRE **FAKULTA**

Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67, 949 01 Nitra
<https://www.ff.ukf.sk>

